

Evro za delo v varstveno-delovnih centrih

Nagrade za trud varovancev VDC se začnejo pri dobrem evru za en mesec, kar je po mnenju nekaterih žaljivo do njih

etra Mlakar

publjana – Triindvajsetletni sin naše ralkle, katere podatke hranimo v ureništvu, se vsako jutro odpravi v varstveno-delovni center, kjer dopoldne pravi svojo delo. Plačila zanj ne obi, pač pa nagrado za trud. A znesek po njenem žaljiv, med 1,90 evra in 13 vri na mesec. Ker gre za golo delo, ne a za terapije in za pomoč prizadetim, »mama varovanca prepričana, da gre a sužnjelastniški odnos. »To je proizvodnja,« meni. »Pa ni težava denar, žava je odnos do dela, predvsem pa

odnos do teh varovancev. »Varstveno-delovni centri dobijo že izoblikovane osebe, za to pa so zaslužni predvsem njihovi starši, ki so jih vzgajali in za njih skrbeli, ter pedagogi v šolskih programih, ki jih ti varovanci navadno obiskujejo do približno 20. leta starosti.

Pogled na VDC in usmeritev zgolj na delovni prispevek uporabnikov pomeni zanikanje osnovnega namena storitve, s tem pa tudi neupoštevanje specifičnih potreb odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju na vseh ravneh, meni predsednica Skupnosti varstveno-delovnih centrov Slovenije **Mirjana Česen**. »Kriva je država, ki to

dovoljuje,« pa je nasprotno prepričana mama uporabnika. Čeprav so ji pristojni zagotovili, da zakoni vse to dovoljujejo, sama pravi, da je moralno sporno. Prepričana je, da takšen odnos moti tudi mnoge starše ostalih varovancev, a se ne želijo izpostavljati.

Nagrade določa pravilnik o nagrajevanju

Uporabniki so na podlagi zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb v varstveno-delovnih centrih vključeni v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji glede na zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju, pojasnjuje **Mateja Jenko** z ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. V VDC-jih se med drugim izvajajo tudi oblike dela, ki omogočajo delovno okupacijo oseb, ki so nezmožne za samostojno življenje in delo ter potrebujejo pomoč pri oskrbi, varstvu svojih pravic in koristi. Z vključitvijo se omogoča ohranjanje pridobljenih znanj, širitev novih delovnih spretnosti, pridobivanje novih socialnih navad in krepitev ustvarjalnosti. Toliko bolj pomembno pa je, dodaja, da se uporabnikom spodbuja občutek koristnosti in samopotrditve. Delajo toliko, kolikor želijo in zmorejo, na voljo pa imajo tudi druge dejavnosti. Nagrajevanje za opravljeno delo določa splošni akt izvajalca – pravilnik o nagrajevanju, pojasnjuje Česnova. Ta natančno opredeljuje porabo denarja v VDC. Sredstva se v največjem deležu namenijo za nagrajevanje, del pa gre v sklad skupne porabe in rezervni sklad.

Država sicer po pojasnilih Jenkove v varstveno-delovnih centrih (trenutno

jih je 35 – 23 javnih in 12 s koncesijo, skupaj imajo 3098 uporabnikov) krije stroške osnovne, tehnične in socialne oskrbe, včasih tudi prostore in plače zaposlenih. Letos ministrstvo zanje namenja 28,6 milijona evrov, kar po besedah Jenkove znaša 36,83 evra na uporabnika na dan. »Nagrajevanje ne predstavlja dohodka, s katerim se uporabnik preživlja,« opozarja Česnova, Jenkova pa poudarja njeno simbolno vrednost. Uporabniki (oziroma njihovi skrbniki) sicer prejema še nadomestilo za invalidnost v višini 288,89 evra in dodatek za tujo nego in pomoč v višini dobrih 82 oziroma 165 evrov, odvisno od potrebe po pomoči.

Pomembna ni ekonomska, pač pa socialna vrednost

V VDC Tončke Hočevar je v dnevno varstvo vključenih 250 uporabnikov, ki se med seboj tako po starosti kot po sposobnostih zelo razlikujejo, pravi direktorica **Nadja Gantar**. »Ker uporabniki ne zmorejo vseh faz dela, jih v zavodu razdelimo na desetine drobnih faz ter jih tako poenostavimo in vključimo večje število uporabnikov, ki so deležni uspeha in veselja ob skupnem končnem izdelku. Takšna dela nimajo visoke dodane vrednosti in torej tudi ne ekonomske. « S kooperanti pa gradijo partnerski odnos z dodano socialno vrednostjo, pravi, saj so to njihovi donatorji in sponzorji ob posebnih dogodkih.

Gantarjeva pravi, da si v njihovem VDC prizadevajo, da bi bila nagrada čim višja. V VDC Nova Gorica so po besedah direktorice **Tee Leban** sklenili, da nagrada ne more biti manjša od petih evrov, gibljejo pa se tudi do 140 evrov. »Odvisna je od števila dni pri-

sotnosti posameznega uporabnika, od števila ur dela, od učinkovitosti ter od vrednosti posameznega izdelka. Zavod ne stremi k temu, da bi uporabniki čim več zaslužili. Vedno se tudi zaposleni sprašujemo, ali je sistem nagrajevanja objektiv. Ker pa v našem zavodu sprejememo uporabnike po čakalni vrsti ne glede na njihove potencialne sposobnosti, si nagrado zasluži tudi uporabnik, ki na primer samo nekaj drži. Saj brez njega tudi ne bi bilo delovnega procesa,« pravi.

Delo uporabnikov predstavlja le del celotne socialnovarstvene storitve, poudarja direktorica VDC Zagorje ob Savi **Ana Režun**. Sodelujejo s štirimi kooperanti, katerih cené so za urno postavko dela enake kot v njihovi proizvodnji. »Dejstvo pa je, da za en narejen artikel porabimo veliko več časa kot v 'pravi proizvodnji'. Uporabniki nimajo nobene norme in ne občutijo nikakršnega pritiska pri delu, kar potrjujejo tudi naše vsakoletne ankete o zadovoljstvu uporabnikov, pa tudi njihovih svojcev. « Stopnje dela so razdeljene in prilagojene sposobnostim uporabnika, zahtevnejša dela in končno kontrolo pa opravijo zaposleni sami. »Brez konkretnega dela zaposlenih, kooperantskega dela in lastnega programa tega ne bi mogli izvajati. Od tega pa zaposleni nimamo nobenih finančnih koristi. «

»Uporabniki so resnično veseli nagrade, ne glede na višino. Razmišljamo tudi, ali ne bi bilo bolje vseh sredstev nameniti le nadstandardnim aktivnostim. Zavedamo se, da bi s tem najbolj prizadeli naše uporabnike,« pravi Režunova. Če bi se pokazale med strokovno javnostjo in med starši uporabnikov tovrstne želje, bi bilo treba o tem razmisliti, se strinjajo tudi na ministrstvu.

Dr. Darja Zaviršek: To niso vrtci za odrasle

Če ne želimo kršiti konvencije Združenih narodov o pravicah ljudi z ovirami, ki jo je Slovenija ratificirala leta 2008 in celo sprejela optični protokol, po katerem sledijo tudi kazenske sankcije, če bi se ljudje pritožili na evropsko sodišče, mora priti do sistemskih sprememb in sprememb v glavi ljudi tako strokovnih delavcev kot staršev, je prepričana dr. **Darja Zaviršek** s fakultete za socialno delo.

»VDC-ji bi se morali rekonceptualizirati, saj so pogosto videti kot prisilne delavnice iz 19. stoletja. Postati bi morali aktivni dnevni centri s poudarkom na tem, da ljudje v VDC-jih na vseh področjih, intelektualnih, kognitivnih, fizičnih in čustvenih, krepijo svoje sposobnosti. « Po njenem jim strokovno osebje pa tudi starši večkrat rečejo »vrtci za odrasle«. »Zelo mi je žal, za tiste, ki ne potrebujejo takšnega vseživljenjskega vrtca, pa so vanj prisiljeni, ker je pogled na ljudi z intelektualnimi ovirami še vedno takšen, da gre zgolj za 'odrasle otroke'. Redko se zavedamo, da so številne intelektualne ovire zgolj pridobljene, obstaja neposredna zveza med revščino, nasiljem in zlorabami v otroštvu in razvojem slabših intelektualnih sposobnosti ali motečega vedenja, ki ga strokovne službe označijo kot 'prizadetost'. 'Prizadetosti' pa ne moremo zmanjševati s tem, da dajemo ljudi v 'prizadeta okolja', temveč da živijo v dobrem okolju, z veliko spodbude in spoštovanja. «

Tistih 20 do 25 odstotkov uporabnikov, ki so manj ovirani, ne glede na to, kakšno diagnozo so jim postavili pred 10 ali več leti, bi moralo biti po njenem vključenih v delo za mesečni zaslužek, ki bi ga dobili od prodaje izdelkov, ali pa imeti možnost, da se zaposlijo v običajnem okolju.